

Een kinderrechten- perspectief op het belang van het kind in de jeugdhulp

Aanbevelingen voor het beleid

Het belang van het kind in de jeugdhulp **3**

Beleidsaanbevelingen **7**

Aanbeveling 1: Maak van het belang van het kind een prioriteit in beleid **8**

Aanbeveling 2: Grijp het belang van het kind vast over beleidsstructuren heen **11**

Aanbeveling 3: Zet in op capacity-building rond het belang van het kind **13**

Aanbeveling 4: Ondersteun de integratie van het belang van het kind in de pedagogische visie en praktische werkkaders binnen de jeugdhulp **16**

Aanbeveling 5: Geef meer ruimte aan participatie van kinderen en jongeren **18**

Aanbeveling 6: Geef jeugdhulpverleners voldoende discretionaire beslissingsruimte **20**

Aanbeveling 7: Gebruik registraties op een doordachte manier **21**

Waarom dit beleidsadvies? **23**

Het belang van het kind blijft een moeilijk concept **23**

Opgebouwde kennis doorheen de jaren **23**

Er is nood aan ondersteuning **24**

Het resultaat van een jaar focussen op dit thema **24**

Bibliografie **25**

Over KeKi **27**

Het belang van het kind in de jeugdhulp

Volwassenen die beroepsmatig of vrijwillig met kinderen en jongeren werken, worden elke dag geconfronteerd met situaties waarin ze beslissingen of maatregelen nemen. **In alle beslissingen die worden genomen voor en over kinderen en jongeren moet het belang van het kind een eerste overweging vormen.** Denk bijvoorbeeld aan de afweging bij welke schoolkeuze het best is voor een kind of jongere met autisme, de keuze over een uithuisplaatsing in een verontrustende situatie waar een kind bij betrokken is of de verblijfsregeling van de kinderen in een scheidingssituatie.

In dit beleidsadvies zoomen we in op de **context van de jeugdhulp**. De jeugdhulp is de zorg en de hulp die wordt geboden aan kinderen, jongeren, hun zorg-, en opvoedingsverantwoordelijken en hun omgeving door organisaties, netwerken en andere initiatieven over verschillende sectoren heen.

Jeugdhulp is verscheiden. Het gaat bijvoorbeeld om:

- Contextbegeleiding aan huis
- Ondersteuning van kinderen met een handicap
- Verblijf in een begeleidingstehuis

Basisprincipe van het Kinderrechtenverdrag

Het belang van het kind is opgenomen in **artikel 3.1 van het Kinderrechtenverdrag**. Het belangenprincipe komt ook voor in heel wat andere verdragsartikelen, zoals scheiding van kind en ouder (artikel 9), gezinshereniging (artikel 10), ouderlijke verantwoordelijkheid (artikel 18) en plaatsvervangende zorg voor kinderen zonder ouders (artikel 20).

Het VN-Kinderrechtencomité duidt het belang van het kind aan als **één van de vier basisprincipes van het Kinderrechtenverdrag**. Deze basisprincipes vormen de rode draad doorheen de interpretatie en uitvoering van het Kinderrechtenverdrag. Naast het belang van het kind (Artikel 3.1), zijn dit de andere basisprincipes:

- het principe van non-discriminatie (artikel 2),
- het recht op leven, overleven en ontwikkeling (artikel 6)
- en het recht op participatie (artikel 12).

Artikel 3.1 Kinderrechtenverdrag onder de loep

Om het recht op het belang van het kind goed te begrijpen, staan we even verder stil bij artikel 3.1 van het Kinderrechtenverdrag:

“Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door publieke en private gezondheids- en welzijnsorganisaties, rechterlijke instanties, bestuurlijke overheden of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.”

Maar wat betekent dit nu concreet? Artikel 3.1 van het Kinderrechtenverdrag en de Algemene Commentaar nr. 14 van het Kinderrechtencomité geven inzicht in het begrip van het belang van het kind:

Bij alle maatregelen

Bij **alle voorstellen, beslissingen, procedures en diensten**. Het belang van het kind moet altijd worden toegepast, maar niet bij elke beslissing of procedure moet dit even formeel gebeuren. Zo vereisen de dagelijkse beslissingen van onder meer ouders, jeugdwerkers en leerkrachten geen formele toepassing.

De belangen van het kind vormen een eerste overweging

Wanneer meerdere belangen in het spel zijn, komt het belang van het kind **altijd op de eerste plaats**. Dit is een juridische verplichting en vereist bereidwilligheid om deze belangen voorop te stellen.

Rechterlijke instanties

Alle gerechtelijke instanties en procedures, bijvoorbeeld de familierechtbank of een echtscheidingsprocedure.

Bestuurlijke overheden

Alle **bestuurlijke autoriteiten die een invloed hebben op kinderen en jongeren**, zoals onderwijs, zorg, milieu en asiel. Dit gaat over verschillende bestuurlijke niveaus: federaal, Vlaams en lokaal. Denk aan het Agentschap Opgroeien, dat impact heeft op de invulling van onder andere kinderopvang, of een dienst Ruimtelijke Planning van een lokaal bestuur, die de invulling van een woongebied bepaalt.

Betreffende kinderen

Het belang van het kind is van toepassing op **alle personen jonger dan 18 jaar**. Het kan gaan over:

- een kind of een jongere (individueel),
- een groep kinderen of jongeren (bv. kinderen die wonen in hetzelfde gezin, jongeren in migratie) of kinderen of jongeren algemeen (bv. kinderen in Vlaanderen).

Wetgevende lichamen

Alle regelgevingen, wetgevingen en internationale handels- of vredesverdragen die een invloed uitoefenen op kinderen en jongeren. Denk bijvoorbeeld aan het Decreet Vernieuwd Jeugd- en Kinderrechtenbeleid en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

Publieke en private gezondheids- en welzijnsorganisaties

Alle organisaties waarvan het werk een impact heeft op kinderen en jongeren. Denk bijvoorbeeld aan Jeugdzorg Emmaüs Antwerpen (privaat) of gemeenschapsinstelling De Zande (publiek). Deze begrippen mogen evenwel niet te eng worden geïnterpreteerd of worden beperkt tot sociale organisaties in de strikte zin van het woord. Ouders en opvoedingsverantwoordelijken worden bijvoorbeeld niet expliciet genoemd in Artikel 3, maar het belang van het kind is wel “hun allereerste zorg” (zie onder meer Artikel 9, 18 en 20). In de jeugdhulp spelen ook vertrouwenspersonen een belangrijke rol in de realisatie van het belang van het kind (Jeugdhulp, n.d.).

Verankering in het decreet rechtspositie minderjarigen

Ook in het **decreet rechtspositie minderjarigen (DRM)** staat specifiek ingeschreven dat het belang van het kind een belangrijke overweging is.

Artikel 5 DRM schrijft voor:

“Het belang van de minderjarige vormt de belangrijkste overweging bij het verlenen van jeugdhulp.”

Op de website van de rechtspositie van de minderjarige staat meer uitleg over het belang van het kind in de jeugdhulp:

“Hoewel het Decreet Rechtspositie geen sluitende definitie geeft van het belang van de minderjarige, voorziet het wel in een algemeen kader waardoor het belang haar invulling krijgt, m.n. door en in de andere rechten voorzien in het decreet. Het belang van de minderjarige is namelijk een overkoepelend principe dat gelezen moet worden samen met alle andere bepalingen uit het decreet rechtspositie.

Zo is het in het belang van de minderjarige om geïnformeerd te zijn over de hulpverlening die wordt aangeboden (artikel 11); om zijn mening vrij te uiten in elke aangelegenheid die hem betreft (artikel 16); toegang te hebben tot zijn dossier (artikel 22); bezoek te ontvangen (artikel 25); op een menswaardige manier te worden behandeld (artikel 28); ...

Artikel 5 onderscheidt zich dus van alle andere artikels uit het Decreet Rechtspositie in de zin dat het belang van de minderjarige het startpunt is om de andere bepalingen uit het Decreet Rechtspositie te interpreteren. Al de specifieke rechten die worden gegarandeerd in de andere artikels van het Decreet Rechtspositie

volgen op een of andere manier uit het principe van het belang van de minderjarige, en zijn er in zekere zin een detaillering van.

Het principe van het belang van de minderjarige kan op die manier gelezen worden ter ondersteuning, ter verduidelijking of ter rechtvaardiging van andere artikels uit het decreet rechtspositie.

Het belang van de minderjarige vervult ook nog een andere rol. Wanneer twee rechten uit het Decreet Rechtspositie conflicteren, is het belang van de minderjarige steeds doorslaggevend. Zo heeft de minderjarige het recht niet tegen zijn wil te worden gescheiden van zijn ouders (artikel 13 DRM). Anderzijds heeft de minderjarige ook recht op jeugdhulp (artikel 7 DRM). Het belang van de minderjarige zal uitmaken welke actie zal worden ondernomen.” (Jeugdhulp - rechtspositie minderjarige, n.d.).

De invulling in de praktijk: flexibel en voortdurend in evolutie

Het belang van het kind is één van de meest ruime en complexe begrippen in het Kinderrechtenverdrag. Het is een flexibel begrip dat voortdurend in evolutie is. Denk maar aan: wat zijn de noden en behoeften op dit moment? En in de toekomst? Wat is de situatie van het kind? En wat is de mening van het kind over de situatie? Deze en andere elementen moeten in overweging worden genomen bij de belangeninvulling. Het belang moet geval per geval worden ingevuld.

Het belang van het kind kan soms **conflicteren met andere belangen of rechten**, zoals die van ouders, andere kinderen of de algemene bevolking. Dan moet er een afweging gemaakt worden tussen de verschillende belangen. De verschillende belangen moeten bekeken en afgewogen worden. Omdat het belang van het kind een eerste overweging is, moet dit een hoge prioriteit hebben bij de afweging. Het belang van het kind heeft een groter gewicht.

Het belang van het kind is een flexibel begrip en kan **dus per situatie anders ingevuld** worden. Toch moet de afweging van het belang van het kind gebeuren op basis van objectieve criteria. Zo zou een beslissing over wat in het belang is van vijf verschillende kinderen kunnen leiden tot vijf verschillende beslissingen. Langs de andere kant zou de beoordeling van het belang van één kind door vijf verschillende volwassenen moeten leiden tot eenzelfde resultaat.

In 2021 ontwikkelde KeKi samen met het Departement Cultuur, Jeugd en Media een [stappenplan over het belang van het kind](#), gericht naar actoren in Vlaanderen die beroepsmatig of vrijwillig werken met kinderen en jongeren in diverse professionele contexten. Dit stappenplan biedt een houvast bij de stappen die doorlopen moeten worden bij het bepalen van het belang van het kind.

Essentiële rol van het beleid voor de realisatie

Om het belang van het kind voldoende te laten doorwerken in de praktijk, is de **rol van beleid** essentieel. Enkel als er op mesoniveau (beleid binnen organisaties en actoren jeugdhulp, zoals CLB, JAC ...) en macroniveau (politiek en regelgeving) voldoende visie en ruimte is voor de implementatie van het belang van het kind, kan er op microniveau (bv. individuele dossiers door jeugdhulpmedewerkers) voldoende naar gehandeld worden.

Het belang van het kind in de jeugdhulp raakt aan heel wat **beleidsdomeinen** op verschillende **beleidsniveaus**. Verschillende sectoren en bevoegdheden hebben een rol in de realisatie van het belang van het kind in de jeugdhulp: zorg en welzijn, (volks)gezondheid, jeugd, onderwijs, justitie, veiligheid, (maatschappelijke) integratie en inburgering, gelijke kansen, armoede, werk en (sociale) economie, sport, cultuur ... Ook alle beleidsniveaus raken aan de jeugdhulp: lokaal, bovenlokaal, provinciaal, Vlaams, federaal en Europees.

Beleidsaanbevelingen

KeKi besloot om in 2023 inhoudelijk te focussen op het belang van het kind in de jeugdhulp. KeKi deed inzichten op door onderzoeken te lezen, met experts te praten, deel te nemen aan evenementen en zelf bijeenkomsten te organiseren.

Het doel van dit beleidsadvies is om de gemaakte leerlessen te bundelen en te richten tot het beleid.

KeKi werpt in dit beleidsadvies vanuit een **kinderrechtenperspectief** een blik op enkele fundamentele uitdagingen voor het beleid over het belang van het kind in de jeugdhulp. De beleidsadviezen zetten aan tot verdere dialoog over het belang van het kind in de jeugdhulp.

Leeswijzer

Elke beleidsaanbeveling is opgebouwd uit

- een duiding van de uitdaging
- concrete aanbevelingen

TER ILLUSTRATIE Er worden illustraties opgenomen van een ruimere aanbeveling of uitdaging. Dit is een beknopte beschrijving ter illustratie. Het is geen analyse van een probleem.

TER INSPIRATIE Er wordt ook inspiratie opgenomen. Dit zijn inspirerende voorbeelden.

AANBEVELING 1:

Maak van het belang van het kind een prioriteit in beleid

AANBEVELING 2:

Grijp het belang van het kind vast over beleidsstructuren heen

AANBEVELING 3:

Zet in op capacity-building rond het belang van het kind

AANBEVELING 4:

Ondersteun de integratie van het belang van het kind in de pedagogische visie en praktische werkkaders binnen de jeugdhulp

AANBEVELING 5:

Geef meer ruimte aan participatie van kinderen en jongeren

AANBEVELING 6:

Geef jeugdhulpverleners voldoende discretionaire beslissingsruimte

AANBEVELING 7:

Gebruik registraties op een doordachte manier

AANBEVELING 1:

Maak van het belang van het kind een prioriteit in beleid

Uitdaging

Om echt in te zetten op het belang van het kind als kinderrecht in de jeugdhulp, moet er in het beleid **prioriteit** gegeven worden aan het belang van het kind. Dit geldt zowel bij de ontwikkeling, monitoring en evaluatie van beleid. Het belang van het kind is op dit moment niet altijd een prioriteit in het beleid.

TER ILLUSTRATIE

In het nieuw jeugddelinquentiedecreet, dat momenteel in een laatste fase van uitrol zit, wordt **kortverblijf** in een gesloten gemeenschapsinstelling (GI) ingevoerd. Kortverblijf is een plaatsing van vijf tot veertien dagen van een jongere in een GI. Dit lijkt een nieuwe maatregel te zijn, maar in feite wordt dit al sinds 2020 uitgevoerd. De bedoeling van het kortverblijf was om te voorkomen dat jongeren geweigerd worden in een GI wegens plaatsgebrek door impact van de coronamaatregelen. Door kortverblijf is er namelijk een snellere doorstroom. Van 2020 tot en met 2022 werden in totaal 606 kortverblijven geregistreerd (Agentschap Opgroeien, 2022). Zonder juridische basis. Bovendien is kortverblijf niet in lijn met het Kinderrechtenverdrag. In het Kinderrechtenverdrag staat in artikel 37 (b) dat “De aanhouding, inhechtenisneming of

gevangenneming van een kind geschiedt overeenkomstig de wet en wordt slechts gehanteerd als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke duur.”

Het kortverblijf is **geen uiterste maatregel**. Het is niet op basis van een gesloten oriëntatie en oriëntatievoorstel en het laat geen ruimte voor de garantie dat het om dringende, ernstige en uitzonderlijke omstandigheden gaat (Pleysier, 2023). Het is zorgwekkend dat er drie jaar lang een beleid gevoerd kan worden zonder juridische basis, in strijd met kinderrechten. De prioriteit lijkt hier eerder te zijn dat er geen gevoel van straffeloosheid is of een beperking van de slagkracht van de jeugdmagistratuur door plaatsgebrek in de GI's (Jeugdhulp, 2020). Dit zijn natuurlijk relevante en legitieme belangen. Echter, het **belang van het kind**, dat een eerste overweging zou moeten zijn, lijkt **geen prioriteit**. Zo zouden ook alternatieve reacties bekeken kunnen worden.

TER ILLUSTRATIE

Het bepalen van het belang van het kind, en het afwegen van het belang van het kind is geen evidente oefening. Het gebeurt dat het **belang van het kind minder gewicht krijgt dan andere overwegingen**. Denk bijvoorbeeld aan minderjarige vluchtelingen, jongeren op het snijpunt tussen actoren (bv. geestelijke gezondheidszorg, VAPH en jeugdhulp), jongeren in situaties van vrijheidsberoving en jongeren in conflict met de begeleidende persoon of instantie. Hoewel artikel 3.1 IVRK niet vereist dat het belang van het kind altijd voorrang krijgt op alle andere belangen en rechten, lopen kinderen en jongeren in kwetsbare situaties wel vaker het risico dat hun belangen het onderspit delven tegenover de belangen van een team, organisatie, een personeelslid, de samenleving ... Het VN-Kinderrechtencomité zei in de meest recente Slotbeschouwingen: “Het Comité is bezorgd over het feit dat, hoewel het beginsel van het belang van het kind in recent aangenomen wetgeving is opgenomen, het nog steeds niet systematisch in aanmerking wordt genomen bij beslissingen met betrekking tot kinderen in kwetsbare situaties.” (Comité voor de rechten van het kind, 2019, p. 13).

Grote focus op microniveau, minder op beleidsniveau

Veel aandacht gaat naar het concretiseren van het belang van het kind in de dagelijkse praktijk: een jeugdhulpverlener moet een beslissing nemen die impact heeft op een individu. Hoe zorg je dat het belang van het kind gegarandeerd wordt? Het belang van het kind is echter niet enkel relevant wanneer er een beslissing genomen wordt op microniveau. Ook op **beleidsniveau** (macro en meso) is het belang van het kind een recht. En ook hier is **verdere concretisering** aan de orde. Er is nood aan **transparantie** en duidelijkheid over hoe regelgeving en beleid rekening houdt met het belang van het kind. In het bijzonder op het niveau van de administratie en ministers (macroniveau).

Het is niet mogelijk om te zien welke regelgevingsinitiatieven werden onderworpen aan een [kind- en jongereneffectrapport \(JoKER\)](#) en hoe er rekening gehouden werd met het belang van het kind. De plannen in het nieuwe Jeugddecree lijken hier niet aan tegemoet te komen. Zo wordt de JoKER nu geïntegreerd in de memorie van toelichting. In de [JoKER-handleiding](#) is het belang van het kind opgenomen als een toetssteen. In de praktijk blijft het onduidelijk hoe dit precies toegepast wordt, omdat de JoKER-handleiding slechts een standaardformulering bevat. Bovendien is het toepassingsgebied van de JoKER zeer beperkt: het is enkel van toepassing op ontwerpdecreten van de Vlaamse Regering, maar niet op andere regelgeving of beleid met een impact op de leefwereld van kinderen en jongeren.

Tekort aan middelen en langetermijnvisie

We moeten het niet onder stoelen of banken steken, er is een systematisch **tekort aan middelen in de sector**. De beleidsaanbevelingen opgenomen in dit beleidsadvies kunnen enkel gerealiseerd worden als er voldoende middelen worden ingezet op de realisatie van het belang van het kind.

“Uitdagingen voor het beleid die zijn er natuurlijk met hopen. En het zal nooit genoeg zijn, in die zin dat er plaatsen tekort zijn. Er is geld tekort. Dat is voor veel sectoren het geval, maar in het bijzonder als het gaat over het welzijn van kinderen en jongeren.” (De Wilde, n.d.).

Er is nood aan meer **langetermijninvesteringen**. Dit biedt perspectief voor de betrokkenen. Zoals echter eerder gesteld door het Kinderrechtencommissariaat in hun meest recente jaarverslag, is er meer nodig dan een crisisbeleid: “De jeugdhulp heeft nood aan een masterplan.” (Kinderrechtencommissariaat, 2023, p. 38). Kortetermijnoplossingen en crisisbeleid ontbreken een structurele visie. Ze zijn bovendien tijdelijk en kunnen een grote impact hebben op de nog overblijvende werking wanneer ze stopgezet worden (Demos, 2020). Bovendien creëren kortetermijnoplossingen een gevoel van onzekerheid voor de betrokken kinderen en jongeren, zoals blijkt uit het cocreatiemoment (KeKi, 2023a).

Er doen zich continu **nieuwe beleidsuitdagingen** voor. Het is noodzakelijk dat nieuwe uitdagingen besproken en vastgenomen worden en dat het belang van het kind hierbij een eerste overweging vormt. Dit geldt zowel op het niveau van de administratie en ministers (macro) als op het niveau van de organisaties (meso).

TER ILLUSTRATIE

De impact van de digitalisering op het belang van het kind in de jeugdhulp is een prangende uitdaging. Steeds meer apps worden ingezet ter ondersteuning van kinderen en jongeren. Uit een onderzoek van UCLL, Arteveldehogeschool en SAM (2022) blijkt dat er gedragenheid is voor digitale tools en platformen voor samenwerking in de jeugdhulp. Er is ook voorzichtigheid vereist: het gebruik van digitale tools mag niet verplicht worden en de offline gesprekken niet vervangen. Bovendien moet er rekening gehouden worden met de digitale kloof: niet alle kinderen en jongeren hebben toegang tot digitale tools en platformen. Jeugdhulporganisaties moeten voldoende ruimte en ondersteuning krijgen om een visie uit te werken op blended jeugdhulp (Verplancke et al., 2023).

Aanbevelingen

→ **Houd rekening met het belang van het kind als een eerste overweging bij beleids(initiatieven) en regelgeving.** Dit geldt zowel op macroniveau (bv. het Agentschap Opgroeien) als op mesoniveau (bv. reglementen, handelingskaders en procedures binnen organisaties). Dit houdt in:

→ **Leg de motivatie van beleid en regelgeving uit.**

→ **Zorg voor transparante procedures en criteria om het belang van het kind te beoordelen, bepalen en monitoren.**

TER INSPIRATIE

Het [stappenplan van KeKi](#) kan als inspiratie dienen voor het ontwikkelen en evalueren van procedures en criteria.

→ **Maak monitoring een vast onderdeel van beleidsprocessen.** Gedegen impactevaluatie is cruciaal. Het belang van het kind gaat over meer dan het beoordelen en bepalen van het belang van het kind (Op de Beeck, 2016). Zorg ervoor dat het van in het begin duidelijk is hoe de impact van beleid gemonitord en geëvalueerd zal worden.

TER INSPIRATIE

De Kinderrechtenmonitor 2.0 kan hierin een rol spelen. De Kinderrechtenmonitor 2.0 vertrekt expliciet vanuit de visie dat het een dynamisch instrument is waarvan de inhoud en de focus mee evolueert met beleidsontwikkelingen.

→ **Durf voorrang te geven aan het belang van het kind en zet in op de tekorten.** Kwalitatieve jeugdhulp vraagt investeringen. Blijf inzetten op ondersteunend beleid en langetermijnoplossingen. Veranderingen vragen tijd.

→ **Pak nieuwe beleidsuitdagingen vast. Breng nieuwe uitdagingen in kaart,** financier onderzoek en ga in dialoog over de onderzoeksresultaten met de betrokkenen voordat er regelgeving en beleid uitgewerkt wordt. Ook organisaties moeten op organisatieniveau aan de slag gaan met de uitdagingen. Zorg voor kennisuitwisseling tussen beleid en organisaties. [Bandbreedte](#) is alvast een inspirerend voorbeeld wat de digitalisering van de jeugdhulp betreft.

AANBEVELING 2:

Grijp het belang van het kind vast over beleidsstructuren heen

Uitdaging

Het schema van het Agentschap Opgroeien toont het aan: het **jeugdhulplandschap is complex**.

Er zijn veel actoren betrokken over verschillende beleidsdomeinen en niveaus heen. Ook op niveau van EU-beleid wordt er vorm gegeven aan de jeugdhulp. Zo wordt er op basis van de [EU kindgarantie](#) een nationaal actieplan opgesteld, waarbij kinderen in alternatieve zorg een specifieke doelgroep zijn (Aanbeveling tot instelling van een Europese Kindgarantie, 2021).

De leefwereld van kinderen en jongeren laat zich niet opdelen in beleidsdomeinen.

De verschillen tussen de departementen, bevoegdheden, sectoren ... zijn niet aangepast aan de leefwereld van kinderen en jongeren. Bovendien blijkt uit onderzoek dat kinderen en jongeren continuïteit ervaren op basis van eigenaarschap en participatie (Naert et al., 2017). Ze ervaren dit dus niet door het managen van de hulpverlening in verschillende bevoegdheden en verantwoordelijkheden die aansluiten bij elkaar.

De dialoog is voornamelijk ad hoc

In een complex landschap is **dialoog cruciaal** om het belang van het kind als een eerste overweging binnen het beleid te bewaren en bewaken. De dialoog over de organisaties heen (mesoniveau) zit verankerd in het beleid van verschillende jeugdhulporganisaties.

TER ILLUSTRATIE

Het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling organiseert een regionaal overlegplatform kindermishandeling: “Maandelijks komen per regio een vaste groep hulpverleners uit de diverse sectoren van de jeugdhulp samen om te overleggen rond concrete situaties van kindermishandeling.” (De Sociale Kaart, 2023).

Op Vlaams beleidsniveau is het Agentschap Opgroeien de sturende overheid achter de jeugdhulp. Om de jeugdhulp naar een transversaal niveau te brengen is **samenwerking tussen verschillende beleidsdomeinen** op verschillende niveaus vereist. Andere beleidsdomeinen, zoals huisvesting, mobiliteit, sport, welzijn en zorg zijn relevante actoren om de opdracht van het Agentschap Opgroeien te ondersteunen en vergemakkelijken.

Op ministerieel niveau is de **Vlaamse minister van Jeugd** een relevante actor om dialoog over kinderrechten te faciliteren. Het is dan ook deels diens verantwoordelijkheid om het belang van het kind hoog op de agenda te houden voor kinderen en jongeren in de jeugdhulp. Echter, de minister van Jeugd heeft een coördinerende functie en kan niet tussenkomen in bevoegdheden van andere ministers, zoals de minister van Onderwijs. Dit wil zeggen dat de minister voornamelijk gesprekken aangaat, boodschappen overbrengt en op knelpunten wijst. Wat **concrete beleidsacties** betreft, is het jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan (**JKP**) voornamelijk relevant. Het JKP geeft voor de lopende beleidsperiode de prioritaire, transversale doelstellingen van de Vlaamse Regering aan en ook de resultaatsindicatoren voor het jeugd- en kinderrechtenbeleid. De focus op jeugdhulp en het belang van het kind verschilt van JKP tot JKP, afhankelijk van de beleidsperiode. Zowel de betrokken minister en de administratie als de organisaties gesubsidieerd door de administraties, spelen een cruciale rol bij het uitvoeren van het JKP.

Om het belang van het kind binnen de verschillende betrokken beleidsdomeinen over de jeugdhulp te bewaren, is er nood aan **structurele dialoog**.

Er werd een opvolggroep jeugddelinquentierecht opgericht bij het ontwikkelen van een nieuw decreet Jeugddelinquentierecht (Vlaamse overheid, 2019). De opvolggroep bestaat uit onderzoekers, beleidsmedewerkers van verschillende betrokken agentschappen, rechters en middenveldorganisaties. De opvolggroep volgt het decreet en de implementatie er van op, en bespreekt lopend onderzoek, lopende regelgevende initiatieven en recente cijfers.

Alhoewel er al dialoog is, **blijft het vaak ad hoc**. Structureel overleg over kinderen en jongeren over de bevoegdheden heen ontbreekt.

Recente initiatieven, zoals de samenwerking tussen de minister voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en de Minister voor Volksgezondheid om de geestelijke gezondheidszorg voor kinderen en jongeren extra te ondersteunen, zijn hiervoor inspirerend (Crevits, 2023).

Aanbevelingen

- **Zet in op een vereenvoudiging van het jeugdhulpsysteem.**
- **Geef meer ondersteuning, ruimte, vertrouwen, tijd aan bottom-up initiatieven en innovatieve praktijken.** Aanvaard én stimuleer dat dit ook kan betekenen dat er ingezet wordt op het ontwikkelen van een alternatief voor de eerder opgebouwde logica.
- **Blijf de jeugdhulp als beleidsdomein of sector op zich versterken.** Zet in op zowel structureel als informeel overleg voorbij de bevoegdheden en beleidsdomeinen heen, zowel administratief, ministerieel als op organisatieniveau.

De **conceptnota 'Vroeg en Nabij'** is inspirerend. Een gestroomlijnde ondersteuning van kinderen, jongeren en gezinnen, die wordt gerealiseerd door nauwe samenwerking tussen het Agentschap Opgroeien, het VAPH en het Departement WVG, zoals uiteengezet in de conceptnota 'Vroeg en Nabij', maakt hulpverlening mogelijk die het belang van het kind bevordert. Bovendien zal 'Vroeg en Nabij' ook proberen verbetering te brengen in de complexiteit van het jeugdhulplandschap.

- **Organiseer structureel overleg op ministerieel en administratief niveau.** Dit zijn structureel minstens de beleidsdomeinen Jeugd, Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Armoedebestrijding en Onderwijs. Thematisch moeten ook de beleidsdomeinen mobiliteit, huisvesting, leefmilieu en andere beleidsdomeinen die impact hebben op de leefwereld van kinderen en jongeren betrokken worden.
- **Erken de onmisbare inbreng van ervaringsdeskundigen om te komen tot kwaliteitsvol, doeltreffend en gedragen beleid.** Geef ondersteuning, middelen en omkadering - in verhouding tot hun rol, opdracht en belang - aan organisaties die de ervaringsdeskundigheid van kinderen, jongeren, opvoedingsverantwoordelijken en hulpverleners aanbrengen. Stem beleidscycli met hen af en pas het tempo van de beleidsvoering aan aan de mogelijkheden om op een gepaste en professionele wijze hun achterban te betrekken. Betrek hen aan het begin van beleidsprocessen en niet pas nadat de fundamentele keuzes en beslissingen al gemaakt zijn.

AANBEVELING 3:

Zet in op capacity- building* rond het belang van het kind

Uitdaging

Ondanks de veelheid aan analyses, omschrijvingen, interpretaties en onderzoeken over het belang van het kind, wordt het concept van het belang van het kind nog steeds als containerbegrip ervaren. Het is een verwarrend begrip (Khazova, 2016). Er is al veel geschreven over het belang van het kind maar dit is niet altijd vertaald naar een **praktijkgerichte werkcontext**. Teksten zijn vaak exclusief juridisch of academisch. Er is heel wat **onzekerheid** over de toepassing van het begrip. Het is niet evident om te weten hoe aan de slag te gaan met het beoordelen of bepalen van het belang van het kind (Freeman, 2007).

*Capacity-building is het proces van het ontwikkelen en versterken van de vaardigheden, capaciteiten, prosessen en middelen die nodig zijn om zich aan te passen en te gedijen in een veranderende context (United Nations, n.d., vrije vertaling).

TER INSPIRATIE

Enkele uitdagingen die KeKi identificeerde om te handelen in het belang van het kind:

- **Het belang van het kind wordt als zodanig evident gepresenteerd dat het een drempel is.** Het is vanzelfsprekend en heeft een morele lading. Wie kan er tegen het belang van het kind zijn? Dit zorgt voor onzekerheid of het handelen wel effectief in het belang van het kind is en wel goed genoeg is. Het zorgt ook voor onzekerheid om bestaande praktijken die als 'goed' beschouwd worden in vraag te stellen, met de angst dat je dan 'tegen het belang van het kind' zou zijn.
- **Hét belang van hét kind bestaat niet.** In een concrete context doet zich vaak een verwevenheid van belangen voor. Deze zijn moeilijk om met elkaar af te wegen. Het belang van het kind kan vaak niet los gezien worden van deze andere belangen en de context. Nochtans schrijft het belang van het kind voor dat het een eerste overweging moet zijn. Er zijn tools beschikbaar om dit te verduidelijken, maar die blijven vaak te abstract.
- **Als het belang van het kind zo abstract blijft, is het ook gemakkelijk om je erachter te verschuilen.** Volwassenen gebruiken het belang van het kind vaak om eigen beweegredenen te motiveren, zonder effectief stil te staan bij het belang van het kind. Kinderen en jongeren krijgen zo geen evenwaardige plek in onze samenleving.
- **Wanneer je wil handelen in het belang van het kind vanuit een kinderrechtenperspectief (cfr. Stappenplan KeKi) heb je heel wat tijd nodig.** De tijd om het grondig te doen is er niet. Soms lijkt het dan beter om niets te doen. Of soms lijkt het alsof er geen ruimte is om te proberen en eventueel te falen.

Kinderrechten zijn te weinig gekend

Kinderen, jongeren en volwassenen zijn nog onvoldoende geïnformeerd over het belang van het kind en bij uitbreiding kinderrechten in het algemeen. **Kinderrechteneducatie** gaat verder dan het begrip van en kennis over de leefwereld van kinderen en jongeren en kinderrechten. Het vraagt een leerproces met ruimte voor dialoog en ruimte voor een onzekere uitkomst (Reynaert et al, 2010).

Het kinderrechtenperspectief is minder gekend

Een kinderrechtenperspectief op het belang van het kind is cruciaal. Uit het beleidsadvies van KeKi van 2019 bleek dat de zinssnede ‘belang van het kind’ vaak gebruikt wordt door ouders en actoren die werken met kinderen en jongeren, maar het **kinderrechtenperspectief** en de leidraad vanuit de Algemene Commentaar 14 van het Kinderrechtencomité daar niet aan gekoppeld worden. Dit kader is minder gekend (KeKi, 2019).

Het kinderrechtenperspectief erkent het belang van het kind als kinderrecht in het geheel van het kinderrechtenverdrag. Het zet in op zowel de juridische als maatschappelijke betekenis van het belang van het kind. Naast objectieve feiten, spelen maatschappelijke en persoonlijke waarden namelijk ook mee bij de beslissing in het belang van het kind. Het **stappenplan** biedt op een laagdrempelige manier een reflectief kader voor diverse professionals om te begrijpen wat het begrip inhoudt vanuit een kinderrechtenperspectief (Van Vooren et al, 2020). Het stappenplan is zeer algemeen en daarom nog **onvoldoende aangepast** aan de context van de brede jeugdhulp.

Te weinig aandacht voor expertise jeugdhulpverleners

Jeugdhulpverleners zijn de motor van de jeugdhulp. Investeren in hun expertise en vakmanschap is dan ook cruciaal. Tools kunnen bijdragen aan het conceptualiseren van het belang van het kind, maar uiteindelijk zijn het de achtergrond, kennis en vaardigheden van de persoon in kwestie die de beoordeling beïnvloeden (Vandenhole et al, 2019). Echter, wanneer jeugdhulpverleners er in hun dagelijkse praktijk niet in slagen hun werk kwalitatief uit te voeren door een gebrek aan tijd, middelen, kennis of door twijfel, ervaren ze **morele stress**. Onderzoekers van de Hogeschool West-Vlaanderen definiëren morele stress als “het wrange gevoel dat zorgverleners ervaren wanneer zij hun waarden en visie op goede zorg niet in de praktijk kunnen brengen” (Hogeschool West-Vlaanderen, n.d.). Dit raakt aan de authenticiteit en identiteit van de jeugdhulpverleners in hun beroep en als mens.

Aanbevelingen

- **Zet verder in op een ‘rights based approach’ van het belang van het kind, waarbij kinderen en jongeren erkend worden als volwaardige rechtsdragers.** Dit betekent concreet dat alle beleidsniveaus (lokaal, bovenlokaal, Vlaams, federaal en Europees) hun steentje moeten bijdragen aan kinderrechteneducatie. Het Departement Onderwijs en Vorming moet zorgen voor een betere verankering van kinderrechteneducatie in de leerdoelen. Nu is kinderrechteneducatie te vrijblijvend. Kinderrechteneducatie is echter niet enkel relevant in de context van onderwijs. Ook andere beleidsdomeinen moeten inzetten op kinderrechteneducatie voor de personen relevant in de leefwereld van kinderen en jongeren: denk aan ouders, jeugdhulpverleners en beleidsmedewerkers. Kinderrechten zouden doordrongen moeten zijn in de werking. Mensen betrokken in de jeugdhulp moeten vertrekken van een kinderrechtenreflex. Alle betrokken beleidsdomeinen (Onderwijs, Opgroeien, Zorg), moeten hier samen werk van maken in hun beleidsplannen. De aanpak moet structureel, consequent en grondig zijn. Het hele proces (van beleidsplannen tot implementatie) moet participatief gebeuren met betrokkenheid van de doelgroep.
- **Financier kennisontwikkeling over het belang van het kind dat verder gaat dan het juridische of het academische.**
- **Stel een kindvriendelijke versie van het [stappenplan](#) op.** Kinderen werden niet rechtstreeks betrokken bij het ontwikkelen van het stappenplan. Met het oog op kinderrechteneducatie zou een participatieve uitwerking van een kindvriendelijke versie van het stappenplan bijdragen aan het versterken van de kinderrechten van kinderen die in aanraking komen met de jeugdhulp.

- **Versterk de opleidingen voor jeugdhulpverleners.** Capaciteitsopbouw moet op maat zijn en laagdrempelig. Houd rekening met de diversiteit en complexiteit van hulpverleners in de jeugdhulp. Heb voldoende aandacht voor de houding die een jeugdhulpverlener aanneemt en de pedagogiek die schuilt in het werk van de jeugdhulpverlener. Zet in op de brug van theorie en methodieken naar praktisch. Dit wordt nu niet steeds als realistisch ervaren.
- **Bundel, wissel uit en veranker informatie over de schotten van de structuren heen.** Alle betrokken beleidsdomeinen moeten inzetten op kennisdeling. Binnen de brede sector zijn er verschillende structuren met een eigen kennisopbouw. Het is de taak van de overheid om deze kennisuitwisseling in goede banen te leiden.

De databank ‘[Kwaliteitsvolle praktijken](#)’ van het Agentschap Opgroeien is alvast inspirerend. Onderschat naast deze online dataverzameling ook niet de kracht van fysieke samenkomsten en kennisdeling. Weten wat in het belang van het kind is, ontstaat deels bij gesprekken erover, met alle betrokkenen samen en vooreerst het kind zelf (KeKi, 2023b).

- **Voer verder onderzoek uit naar morele stress bij jeugdhulpverleners en pak de reeds gekende en verder te onderzoeken oorzaken aan.** Het Agentschap Opgroeien kan hierin een coördinerende rol spelen. Ondersteun jeugdhulpverleners beter in morele veerkracht. Hiervoor werden reeds producten ontwikkeld, zoals een video over morele veerkracht om te sensibiliseren (Hogeschool West-Vlaanderen, n.d.). Creëer als Vlaamse overheid meer bewustzijn over morele stress.

AANBEVELING 4:

Ondersteun de integratie van het belang van het kind in de pedagogische visie en praktische werkkaders binnen de jeugdhulp

Uitdaging

De positie van het belang van het kind als kinderrecht in de pedagogische visie en praktische werkkaders is niet steeds duidelijk. De **integratie van kinderrechten** in het algemeen, en het belang van het kind meer specifiek, in de pedagogische visie en praktische werkkaders is belangrijk en noodzakelijk.

TER ILLUSTRATIE

Recent onderzoek van Steunpunt Mens en Samenleving (2023) toont aan dat door de ontwikkelingen van geïntegreerde concepten voor eerstelijnsprofessionals in de verschillende beleidsdomeinen, de professionals door het bos de bomen niet meer zien.

Het onvoldoende investeren in de jeugdhulp houdt een bedreiging van verschillende kinderrechten in. Een gebrek aan tijd en middelen ontnemt de ruimte om kaders die noodzakelijk zijn voor het garanderen van gelijkwaardigheid uit te werken of te implementeren.

Voorstructurering en versnippering leiden tot systeemfouten

Kinderen en jongeren komen in de jeugdhulp terecht in een **voorstructurering**. De voorstructurering is niet steeds op maat van de individuele problematieken en verhalen van kinderen en jongeren en hun gezin. Er bestaat daardoor een spanningsveld tussen de 'structuurwereld' en de 'leefwereld' (KeKi, 2023b; Cachet, n.d.).

TER ILLUSTRATIE

Uit onderzoek van De Vos (2015) blijkt dat de nadrukkelijke vraag tot ondersteuning door ouders of opvoedingsverantwoordelijken tijdens het hulpverleningstraject ofwel onopgemerkt blijft, ofwel dat er niet op ingegaan wordt, ofwel als verstoring van de begeleiding gezien wordt ofwel als opvoedingsonbekwaamheid wordt gepercipieerd (De Vos, 2015). De vraag tot ondersteuning wordt dus niet gezien als een kans om het hulpverleningstraject eventueel aan te passen aan de noden en belangen van de betrokkenen.

Naast de voorstructurering is er ook veel **versnippering** in het jeugdhulpplandschap. Dit is verwarrend en ondermijnt soms het preventief werken: mensen vinden hun toegang niet tot de hulp waar ze recht op hebben of die ze kunnen gebruiken (KeKi, 2023b). In die zin bestaat er kritiek of de instrumenten voor selectie en profilering nog wel in het belang van het kind zijn. Jeugdhulpverleners hebben het gevoel dat ze zich eerder de vraag stellen: 'past de persoon in het plaatje' in plaats van 'wat kunnen we voor de persoon doen' (KeKi, 2023b). Voorstructurering en versnippering leiden tot **systeemfouten**, namelijk dat het aanbod niet is afgestemd op elkaar (De Wit, 2023).

Te weinig ruimte voor menselijkheid

Uit interviews met jeugdhulpverleners (Levrouw et al, 2022) en het kennisevent (KeKi, 2023b) blijkt dat kinderen en jongeren in de jeugdhulp zo normaal mogelijk willen opgroeien. Jeugdhulpverleners willen zich toespitsen op kleine en dagelijkse gebeurtenissen. Aspecten van het huidige beleid in de jeugdhulp bedreigen de ruimte waarin **menselijkheid** kan plaatsvinden. Zo is er weinig ruimte om een normaal leven in te richten, zoals samen tv kijken, omdat dit geen deel van de job is.

Volgens De Vos (2015) moet de jeugdhulp niet enkel meer ruimte krijgen om in te zetten op menselijkheid, maar moet er ook een besef van gelijke menselijke waardigheid zijn in de jeugdhulpverlening.

Het Kinderrechtenverdrag integreert verschillende soorten rechten in een verdrag, met als doel **gelijke menselijke waardigheid** (KeKi, n.d.). De **integratie van kinderrechten** in het algemeen, en het belang van het kind meer specifiek, in de pedagogische visie en praktische werkkaders binnen de jeugdhulp draagt dus bij aan het concreet maken van menselijke waardigheid. Uit het kennisevent blijkt dat een visie op het belang van het kind binnen de pedagogische kaders vaak niet is uitgewerkt of uitgedragen bij de betrokken organisaties (KeKi, 2023b). Dit zorgt ervoor dat het belang van het kind **naast de andere kaders en tools** komt te staan die moeten worden toegepast, zoals het positief leefklimaat, Signs of Safety en de Kindreflex.

Aanbevelingen

→ **Stem organisatie-overstijgend handelen en gelijke werkingen op elkaar af om versnippering tegen te gaan.**

TER ILLUSTRATIE

1 Gezin 1 Plan of De Huizen van het Kind zijn alvast inspirerende initiatieven die leefwereldgericht werken mogelijk maken.

→ **Zorg ervoor dat jeugdhulporganisaties de vrijheid krijgen om een visie op het belang van het kind in te vullen en uit te dragen.** Ze moeten hierin ook ondersteund worden door het beleid. Zo zou het Agentschap Opgroeien een leidraad kunnen uitwerken met aanbevelingen voor organisaties hoe ze een visie kunnen uitwerken en uitdragen. Zorg ervoor dat de ondersteuning inzet op draagvlak en het benoemen en aanpakken van weerstand binnen de organisaties.

→ **Zet in op het in kaart brengen van de verschillende tools. Probeer te werken vanuit bestaande kaders en tools in de jeugdhulp en zorg voor een expliciete integratie van kinderrechten en het belang van het kind.** Het beleid moet hiervoor tijd, middelen en ondersteuning aan de hand van vormingen voorzien. Als er toch hiaten blijken te bestaan en nieuwe tools nodig zijn, moet het belang van het kind geïntegreerd worden bij de ontwikkelingsfase. Val hiervoor terug op expertise van kinderrechtenorganisaties.

AANBEVELING 5:

Geef meer ruimte aan participatie van kinderen en jongeren

Uitdaging

De mening van het kind is een belangrijk afwegingselement om het belang van het kind te beoordelen en bepalen (Comité voor de rechten van het kind, 2013). Op grond van artikel 12 van het Kinderrechtenverdrag hebben kinderen en jongeren het recht om hun mening te geven in beslissingen die hen aanbelangen. Het recht is bovendien expliciet opgenomen in artikel 5 van het Decreet Rechtspositie Minderjarige in de Integrale Jeugdhulp (DRM):

“Het belang van de minderjarige wordt vastgesteld in dialoog met de minderjarige zelf. Aan de mening van de minderjarige wordt passend gevolg gegeven, rekening houdend met zijn leeftijd en maturiteit. Bij de vaststelling van het belang van de minderjarige is tevens respect vereist voor de mening en voor de verantwoordelijkheden van de ouders.”

Het belang van participatie van kinderen en jongeren in de jeugdhulp wordt ook verder benadrukt en uitgewerkt in de artikelen 16 tot en met 19 van het DRM.

Participatie van kinderen en jongeren is van belang op verschillende niveaus:

Op **microniveau**: zowel waar het gaat over individuele interacties tussen de kinderen en jongeren en de hulpverleners, als over beslissingen in het jeugdhulptraject;

Op **mesoniveau**: zowel het groepsniveau binnen bv. gemeenschapsinstellingen als het beleid van een organisatie;

Op **macroniveau**: het beleid, bv. een goede omkadering voor participatie in regelgeving.

Weinig aandacht voor participatie op macro- en mesoniveau

Participatie wordt vaak herleid tot participatie van het kind of de jongere in hun individuele dossier. In de praktijk wordt al vaak ingezet op kinder- en jongerenparticipatie op microniveau. Dit kan nog beter. Door het belang van het kind niet in samenspraak met kinderen en jongeren te bepalen, kleuren jeugdhulpactoren en magistraten het belang in vanuit hun eigen kindbeeld, normen, kaders en oplossingen. Kinderen en jongeren worden ook nog te weinig betrokken bij beleidsbeslissingen **op meso- en macroniveau**. Ze hebben het recht om hun mening te geven over alle beslissingen die een (in)directe impact hebben op hen, en die mening moet ook in overweging worden genomen.

Verschillende drempels zorgen ervoor dat het recht op participatie nog onvoldoende wordt gerealiseerd in de praktijk, zowel op micro-, meso- als macroniveau. We geven hier enkele voorbeelden van drempels mee (KeKi, 2023b; Steens en Hermans, 2020):

- **In sommige omstandigheden blijft participatie moeilijk**, zoals bij gedwongen hulp, participatie van heel jonge kinderen of kinderen met een handicap.
- **Kinderen en jongeren hebben vaak een gevoel van schijnparticipatie**. Hoewel hun mening wordt gevraagd, hebben ze niet het gevoel dat hun mening wordt meegenomen in beslissingen.
- **De relatie tussen de mening van het kind en het belang van het kind geeft aanleiding tot twijfel en vragen**. Wat het kind of de jongere zelf wilt, is niet altijd wat hulpverleners zien als het belang van het kind.
- **Kinderen en jongeren in de jeugdhulp willen niet altijd participeren**. Dit komt bijvoorbeeld door slechte ervaringen in het verleden, een gebrek aan continuïteit in de jeugdhulpverlening of een carrousel van doorverwijzingen waardoor ze weinig vertrouwen hebben in het systeem of hulpverleners. Kinderen en jongeren hebben niet enkel het recht om te participeren, maar ook het recht om dit niet te doen (Comité voor de rechten van het kind, 2009).
- **Participatie van kinderen en jongeren is enkel zinvol wanneer ze ook voldoende geïnformeerd zijn over de beslissing die genomen wordt**, de mogelijke gevolgen, de ruimere context, etc. Hulpverlening is zeer complex. Het voldoende informeren van kinderen en jongeren over deze complexe materie, wordt gezien als een uitdaging om effectieve participatie te realiseren.

Aanbevelingen

- **Zet in op participatie van kinderen en jongeren op micro-, macro- en mesoniveau**. Denk na bij welke vraagstukken kinderen en jongeren betrokken kunnen worden, en op welke manier je dit het beste aanpakt.
 - **Erken de meerwaarde van participatie van kinderen en jongeren, ook als die niet in cijfers gevat kan worden**. Ondersteun jeugdhulpverleners om kinderen en jongeren te betrekken bij hun werk, door vorming, uitwisseling en ondersteuning. Geef beleidsmedewerkers en jeugdhulpverleners tijd en ruimte om met kinderen en jongeren zelf aan de slag te gaan en geef hen de mogelijkheid om een vertrouwensband op te bouwen. Participatie is een continu proces.
 - **Het vergt heel wat specifieke vaardigheden om werkelijk te luisteren naar de beleving van kinderen en jongeren**, en die niet te mengen met eigen meningen, normen, morele en ideologische voorkeuren. Als volwassenen luisteren we vaak “oplossingsgericht”, maar zouden we meer “belevingsgericht” moeten luisteren. Zet in op het versterken van de vaardigheden om te luisteren naar kinderen en jongeren en hen te betrekken.
- De [participatiecirkel](#) van KeKi kan als inspiratie dienen voor het voorbereiden, uitvoeren en evalueren van participatieprocessen, zowel op micro-, meso- als macroniveau.
- **Zet in op eenvoudigere taal**, zoals duidelijkere vonnissen. Koppel terug over de genomen beslissingen op maat van kinderen en jongeren.

TER INSPIRATIE

AANBEVELING 6:

Geef jeugdhulpverleners voldoende discretionaire beslissingsruimte

Uitdaging

De context van de jeugdhulp is complex. Vanuit procedures, regelgeving en richtlijnen kunnen hulpverleners ondersteund worden om in deze complexiteit te navigeren. De slinger kan ook doorslaan: door een tendens van overrationalisering ligt de nadruk meer en meer op deze procedures en protocollen, en wordt de kerntaak van het sociaal werk ingeperkt (Devlieghere en Roose, 2017; KeKi, 2023).

Te rigide regelgeving, beleid en kaders

Wanneer regelgeving, beleid en kaders te rigide zijn, is er onvoldoende ruimte voor hulpverleners om te handelen in het belang van het kind. Wanneer ze geen discretionaire ruimte krijgen om het belang van het kind te onderzoeken, maar vooraf bepaald wordt welke oplossingen of benadering nodig is in welke (algemene) situatie, wordt het belang van het kind niet gerealiseerd.

Rigide kaders maken dat je bijvoorbeeld geen ruimte hebt om aan de kinderen en jongeren te vragen wat zij vinden dat ze nodig hebben, en dat je geen oplossing op maat kan voorzien voor de kinderen en jongeren (Devlieghere en Roose, 2017; Devlieghere en Roose, 2018; KeKi, 2023).

Vanuit het belang van het kind is het nodig om een breed zicht te krijgen op de context van een kind of jongere. Hiervoor kan het helpen om verschillende **actoren over domeinen heen**, bv. vanuit onderwijs, jeugdwerk en jeugdzorg, samen te werken. Wanneer bv. de leerkracht van een kind de vertrouwensfiguur is van het kind, kan het nuttig zijn om deze persoon te betrekken. Strikte procedures en regels maken het moeilijk om samen te werken met verschillende actoren. Vaak wordt niet over deze domeinen samengewerkt. Ook rond het beroepsgeheim bestaat veel onzekerheid (KeKi, 2023b).

Aanbevelingen

- **Faciliteer een omgeving waarbij hulpverleningsorganisaties en hulpverleners kritisch kunnen kijken naar het regelgevend kader en de noden van het individu, en ze gebruik kunnen maken van hun discretionaire beslissingsbevoegdheid.** Bouw expliciet voldoende flexibiliteit in zodat hulpverleners gebruik kunnen maken van hun discretionaire beslissingsbevoegdheid om beslissingen te nemen in het belang van het kind.
- **Verduidelijk hoe actoren kunnen samenwerken met relevante actoren uit andere domeinen en op welke manier het beroepsgeheim hierbij speelt.** Een beslissing in het belang van het kind is een beslissing die gesteund wordt door inzichten van alle betrokken actoren.

AANBEVELING 7:

Gebruik registraties op een doordachte manier

Uitdaging

Binnen de jeugdhulp wordt er veel geregistreerd. Die registraties kunnen voordelen hebben:

- Ze kunnen bijdragen aan de continuïteit in de jeugdhulpverlening bij wisselende of opeenvolgende jeugdhulpverleners.
- Het biedt mogelijkheden voor kinderen en jongeren zelf om inzicht te krijgen in de genomen beslissingen en de onderliggende redenen.
- De jeugdhulpsector kan leren uit de geregistreerde hulpverleningsresultaten. Zo krijgen ze meer inzicht in de soorten dossiers die tot bij hen komen, de genomen beslissingen, waar de noden zitten, etc. Die transparantie kan jeugdhulpverleners helpen bij het kiezen van de maatregelen (Devlieghere en Roose, 2017; KeKi, 2023).

In de praktijk worden registraties niet altijd doelgericht ingezet. Er is te vaak sprake van **registratie om de registratie**. Daarnaast is het doel van deze registratie voor professionals in de praktijk niet altijd duidelijk. Evenmin het onderscheid tussen wettelijk of beleidsmatig vereiste rapportage en rapportage die als teamafpraak gebeurt (Jo-In, 2022; KeKi, 2023).

Onvoldoende tijd en ruimte voor de hulpverleningsopdracht zelf

Hulpverleners ervaren een **hoge registratielast**. Dit gaat over beoordelingen van kinderen en jongeren en hun belangen in hun dossiers, maar bijvoorbeeld ook over incidenten in een leefgroep om collega's te informeren (Devlieghere en Roose, 2017; KeKi, 2023b). Door **kwantitatieve bewijsvoering en management-denken** is er te weinig ruimte voor het proces: een vertrouwensrelatie opbouwen met kinderen, jongeren en hun omgeving, samen op zoek gaan naar de problemen en de oplossingen die hierop een antwoord kunnen bieden, etc. (Devlieghere en Roose, 2017; KeKi, 2023b).

Een hoge registratielast die hulpverleners beperkt in de uitoefening van hun kerntaak, is niet in het belang van het kind.

Te weinig ruimte voor het narratief

Registraties worden vaak in gedetailleerde vragen en vakjes gegoten. In registraties met voorafbepaalde vragen, kan een hulpverlener niet narratief werken en is het soms moeilijk een overzicht te bewaren. Niet alle relevante informatie kan in deze voorafbepaalde categorieën gegoten worden (Devlieghere en Roose, 2017).

Aanbevelingen

- **Beperk registraties tot wat nodig is. Breng hiervoor de finaliteit van de verschillende vereiste registraties in kaart.** Waarom wordt deze informatie gerapporteerd? Is het werkelijk vereist en draagt het bij aan goede hulpverlening? Of informeren de registraties net het beleid? Zowel op macro- als op mesoniveau is het relevant om deze oefening te doen.
- **Betrek kinderen en jongeren** bij het bepalen van wat gezien wordt als zinvolle registratie en welke informatie zij willen kunnen terugvinden in hun dossier.
- **Denk na over de plaats van de beoordeling van het belang van het kind in deze registraties.** Welke elementen van het belang van het kind zitten nog niet in deze registratie en kunnen wel een meerwaarde vormen voor hulpverleners, kinderen en jongeren en hun omgeving?
- **Zorg ook voor duidelijkheid over de vereisten rond registratie op ieder niveau:** wat moet gerapporteerd worden en hoeveel detail is vereist.
- **Denk ook vanuit procesindicatoren en niet enkel in resultaten.** Sta erbij stil dat niet alles in een rapportage gegoten kan worden. Het vertrouwen dat opgebouwd wordt tussen de hulpverlener en het kind kan je niet meten (Tibo en Van den Begin, 2017). Dit neemt niet weg dat deze vertrouwensrelatie essentieel is voor het hulpverleningstraject.

Waarom dit beleidsadvies?

Het belang van het kind blijft een moeilijk concept

Het belang van het kind **heeft een prominente plaats in het Kinderrechtenverdrag**. Ondanks de veelheid aan analyses, omschrijvingen, interpretaties en onderzoeken over het ‘belang van het kind’, wordt dit concept vandaag de dag nog steeds als moeilijk toepasbaar ervaren. Ouders en actoren die beroepsmatig of op vrijwillige basis met kinderen werken, hebben vaak een intuïtief aanvoelen wat in het belang is van de kinderen die ze begeleiden. Toch zijn ze daarover vaak onzeker. Wat in het belang van het betrokken kind of kinderen is, is vaak niet zo eenduidig te bepalen.

Opgebouwde kennis doorheen de jaren

KeKi bouwde de afgelopen jaren heel wat kennis op over het belang van het kind als kinderrecht. Hiernaast lijsten we enkele stappen die we hebben gezet binnen de organisatie.

2014

In 2014 onderzocht KeKi in opdracht van de Vlaamse Overheid hoe inspiratie kan worden gevonden in onderzoek en de praktijk in het concreet bepalen van ‘het belang van het kind’. Het onderzoek en het beleidsadvies dat hiertoe werden uitgewerkt, werden gebruikt in de [Europese ‘child best interests’ conferentie](#) die de Belgische, Waalse en Vlaamse overheid organiseerden naar aanleiding van de 25ste verjaardag van het Kinderrechtenverdrag.

2018

In 2018 schreef KeKi [een beleidsadvies](#) dat diende als startpunt voor een vertaling van de Algemene Commentaar van het Kinderrechtencomité over het belang van het kind in Vlaanderen.

2019

In 2019 bracht KeKi [een beleidsadvies](#) uit over het belang van het kind en het verder concretiseren ervan naar de Vlaamse context.

2021

In 2021 ontwikkelde KeKi samen met het Departement Cultuur, Jeugd en Media een [stappenplan over het belang van het kind](#), gericht naar actoren in Vlaanderen die beroepsmatig of vrijwillig werken met kinderen en jongeren in diverse professionele contexten.

2023

In 2023 kiest KeKi om inhoudelijk te focussen op het belang van het kind als kinderrecht in de jeugdhulp. KeKi bewaarde de grens tussen het toepassen van het belang van het kind in de context van de jeugdhulp en de nog steeds bestaande nood aan het algemeen verdiepen van het belang van het kind. Daarom blijft KeKi inzetten op verbinding, ook **over sectoren heen**. De leefwereld van kinderen en jongeren is niet op te delen volgens sectoren of beleidsdomeinen. We staren ons met andere woorden niet blind op de context van jeugdhulp.

Er is nood aan ondersteuning

Bij de ontwikkeling van het stappenplan over het belang van het kind kwam naar voor dat er nood is aan een doorvertaling van het belang van het kind in de jeugdhulp. Binnen de jeugdhulp bestaat er in bepaalde settings, dossiers of beleidsplannen spanning tussen belangen van verschillende stakeholders (kind - ouder, praktijk - beleid, begeleider - rechter of consulent). Het belang van het kind en het stappenplan kunnen een antwoord bieden op de diverse realiteiten in de jeugdhulp. Bovendien zijn er ondertussen reeds belangrijke kaders binnen de jeugdhulp, zoals Signs of Safety of de kindreflex. KeKi ziet een opportuniteit om het belang van het kind in deze ontwikkelingen te integreren.

Het resultaat van een jaar focussen op dit thema

Dit beleidsadvies is voornamelijk gebouwd op inzichten die we verworven tijdens een jaar focussen op dit thema en vooral uitwisselen met verschillende spelers in het veld. In 2023 zaten we namelijk niet stil. We gaven lezingen en workshops, organiseerden [cocreatiesessies](#) en een [kennisevent](#). We namen deel aan een stuurgroep van een onderzoek en aan verschillende evenementen. Zo bereikten we dit jaar rechtstreeks jeugdadvocaten, bemiddelaars, sociaal werkers, jeugdwerkers, straathoekwerkers, onderzoekers jeugdrecht, sociaal werk, orthopedagogie, pedagogie en psychologie, internationale onderzoekers, lesgevers, beleidsmedewerkers van het Agentschap Opgroeien, VAPH, Zorg en het Departement CJM, medewerkers in jeugdhulpvoorzieningen, middenveldorganisaties, belangenorganisaties en ombudspersonen.

Een 170-tal mensen werden bereikt. Om maar te zeggen: **dit beleidsadvies is het resultaat van de inzichten die we opdeden door mensen samen te brengen, te luisteren, uit te wisselen en te discussiëren.**

Tijdens het schrijven van het beleidsadvies merkten we nog hiaten en onbeantwoorde vragen op. We gingen op zoek naar aanvullende bronnen om de inzichten de samenkomsten en events te ondersteunen en te versterken. Hiervoor maakten we gebruik van enkele platformen gericht op de praktijk van (jeugd)hulpverlening (zoals sociaal.net en Agora), websites van organisaties uit de jeugdhulpsector (zoals Sam vzw) en websites met wetenschappelijke inzichten (zoals steunpunt WVG en opgroeien.be).

Het **doel van dit beleidsadvies** is om de leerlessen van de focuswerking te bundelen. KeKi werpt vanuit een kinderrechtenperspectief een blik op enkele fundamentele uitdagingen voor het beleid over het belang van het kind in de jeugdhulp. Dit beleidsadvies kan een motivatie zijn tot verdere dialoog over het belang van het kind in de jeugdhulp.

Bibliografie

Agentschap Opgroeien (2022). Cijferrapport: jeugddelinquentie. Geraadpleegd via <https://www.opgroeien.be/kennis/cijfers-en-onderzoek/jeugddelinquentie#toc-gemeenschapsinstelling>.

Cachet (n.d.). Jongeren over continuïteit in geestelijke gezondheidszorg. Geraadpleegd via <https://cachetvzw.be/uploads/file/files/Advies-Cachetjongerenovercontinuïteit.pdf>.

Comité voor de rechten van het kind (2009). General comment No. 12 (2009) on the right of the child to be heard. Geraadpleegd via <https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/advanceversions/crc-c-gc-12.pdf>.

Comité voor de rechten van het kind (2013). General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1). Geraadpleegd via https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/gc/crc_c_gc_14_eng.pdf.

Comité voor de rechten van het kind (2019). Slotbeschouwingen over het gecombineerde vijfde en zesde periodiek rapport van België. Geraadpleegd via <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/44075>.

Crevits, H. (2023, 22 november). Meer plaatsen in de jeugdhulp? Dat alleen is geen zaligmakende oplossing. *Knack*. <https://www.knack.be/nieuws/belgie/politiek/meer-plaatsen-in-de-jeugdhulp-dat-alleen-is-geen-zaligmakende-oplossing/>.

Custer, S., Beelen, S., Bocklandt, P., Claeys, H., Drooghman, N., Fierens, L., Frederix, P., Vanblue, C. en Verbuggen, V. (2022). Digitale ondersteuning van samenwerking in de jeugdhulp. Geraadpleegd via https://www.samvzw.be/sites/default/files/2022-05/20220520_Onderzoeksrapport_Digitale_Ondersteuning_Samenwerking_JH.pdf

De Sociale Kaart (2023, 8 september). Vertrouwenscentrum Kinder mishandeling West-Vlaanderen. Geraadpleegd via <https://www.desocialekaart.be/fiches/504740/algemeen>.

De Vos, K. (2015). Voorstructurering in de zorg. Een sociaal-pedagogisch perspectief op de evolutie in de omgang tussen opvoeders en jongeren in de bijzondere jeugdzorg. Proefschrift ingediend tot het behalen van de academische graad van Doctor in de Pedagogische Wetenschappen.

De Wilde, Lieselot (n.d.). In Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi) (n.d.) *Het belang van het kind in de jeugdhulp: uitdagingen en kansen*. Geraadpleegd via <https://keki.be/nl/kennis/het-belang-van-het-kind-in-de-jeugdhulp-uitdagingen-en-kansen>.

De Wit, B. (2023, 7 juli). Op zoek naar systeemfouten in de jeugdhulp. *Agora*. <https://www.agorawebzine.be/artikels/op-zoek-naar-systeemfouten-in-de-jeugdhulp>.

Demos (2020, 14 januari). Herwerk de participatieprojecten, maar schaf ze niet af. *Demos*. <https://demos.be/blog/herwerk-de-participatieprojecten-maar-schaf-ze-niet-af>.

Devlieghere, J. en Roose, R. (2017). De mythe van rationalisering. Over creativiteit en ambiguïteit in het sociaal werk. Antwerpen, Garant.

Devlieghere, J. en Roose, R. (2018). Het Janusgezicht van de rationalisering in de jeugdzorg. *Tijdschrift voor Jeugd- en Kinderrechten*, 19(1), 9-23.

Freeman, M. (2007). A commentary on the UNCRC: article 3: the best interests of the child. Nijhoff, Brill.

Hogeschool West-Vlaanderen (n.d.). Morele stress. Geraadpleegd via <http://www.morelestress.be/>.

Jeugdhulp (2020, 24 april). Extra capaciteit als antwoord op verhoogde druk op gemeenschapsinstellingen. Geraadpleegd via <https://www.jeugdhulp.be/actua/nieuwsberichten/extra-capaciteit-als-antwoord-op-verhoogde-druk-op-gemeenschapsinstellingen>.

Jo-In (2022, 30 juni). Groeien met medewerkers, factoren van welzijn en welbevinden binnen de Vlaamse jeugdhulp. *Agora*. <https://www.agorawebzine.be/artikels/groeien-met-medewerkers-factoren-van-welzijn-en-welbevinden-binnen-de-vlaamse-jeugdhulp>.

Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi) (2019). Beleidsadvies. Belang van het kind. Aanzet tot een concretisering naar een Vlaamse context. Geraadpleegd via <https://keki.be/nl/publicaties/belang-van-het-kind-aanzet-tot-een-concretisering-voor-vlaanderen>.

Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi) (2021). Stappenplan belang van het kind. Geraadpleegd via <https://keki.be/nl/publicaties/stappenplan-belang-van-het-kind>.

Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi) (2023a). Cocreatiesessie in het belang van het kind. Niet gepubliceerd verslag van cocreatiesessies.

Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi) (2023b). Kennisevent: Op naar een verdere realisatie van het belang van het kind – dialoog en uitwisseling. Niet gepubliceerd verslag van gesprekstafels op het kennisevent.

Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi) (n.d.). Wat is het kinderrechtenverdrag. Geraadpleegd via <https://keki.be/nl/kennis/wat-is-het-kinderrechtenverdrag>.

Khazova, O. (2016). Interpreting and applying the best interests of the child: the main challenges. In *The best interests of the child – A dialogue between theory and practice*. Strasbourg, Council of Europe Publishing.

Kinderrechtencommissariaat (2023). Kinderen tonen de weg. Geraadpleegd via <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/61393>.

Levrouw, D., Vandeveld, S. en Roose, R. (2022, 10 november). Hoe beleven jeugdhulpverleners hun job? ‘Soms voel ik me een uitgerpiste Citroen’. *Sociaal.net*. <https://sociaal.net/achtergrond/hoe-beleven-jeugdhulpverleners-hun-job/>.

Maes, M., Cools, P. (2021). Omgaan met de uitdaging van effectmeting. Inzichten uit erkende organisaties binnen de integrale jeugdhulp in Vlaanderen. Antwerpen, AP Hogeschool.

Naert, J., Stevens, C., Roose, R. & Vanderplasschen, W. (2017). Continuïteit in het hulpverleningstraject: Interpretatief onderzoek naar de beleving van jongeren in de jeugdhulp. *Orthopedagogiek*; 56 (3-4).

Op de Beek, H. (2016). Monitoring best-interests decisions – Can systems developed for monitoring return decisions serve as an inspiration for other domains? In *The best interests of the child – A dialogue between theory and practice*. Strasbourg, Council of Europe Publishing.

Ouald Chaib, L. (2023). Druk op de eerste lijn. Geïntegreerde concepten in welzijns- justitieel en bestuurlijk beleid. Geraadpleegd via https://www.samvzw.be/sites/default/files/Publicaties/230323_Druk_op_de_1ste_lijn_tekst.pdf.

Pleysier, S. (2023). Kortverblijf als ‘ultimum remedium’? Over de wankele principes van het jeugddelinquentierecht (bis), *Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten*, 2, 67-75.

Raad van de Europese Unie (2021, 14 juni). Aanbeveling (EU) 2021/1004 tot instelling van een Europese kindergarantie. Geraadpleegd via <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021H1004>.

Reynaert, D., Bouverne-De Bie, M., & Vandeveld, S. (2010). Children’s rights education and social work: Contrasting models and understandings. *International Social Work*, 53(4), 43-456.

Steens, R. en Hermans, K. (2020). Participatie van jongeren in gemeenschapsinstellingen. Geraadpleegd via <https://www.jeugdhulp.be/sites/default/files/documents/eindrapport-participatieruimte-220620.pdf>.

Tibo, J. en Van den Begin, S. (2017, 28 juni) Zekerheid ondermijnt jeugdhulp. Strakke protocollen ook. *Sociaal.net*. <https://sociaal.net/ opinie/zekerheid-ondermijnt-jeugdhulp/>.

United Nations (n.d.). Capacity building. Geraadpleegd via <https://www.un.org/en/academic-impact/capacity-building>.

Van Vooren, E., & Lembrechts, S. (2020, 31 augustus). Het belang van het kind: een vertaling van een complex begrip. *jeugdrecht.be*. <https://www.jeugdrecht.be/search/artikel/het-belang-van-het-kind-een-vertaling-van-een-complex-begrip>.

Vandenhoe, W., Türkelli, G. E., & Lembrechts, S. (2019). *Children's rights: a commentary on the convention on the rights of the child and its protocols*. Edwar Elgar Publishing.

Verenigde Naties (1989). Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Geraadpleegd via https://kinderrechten.be/sites/default/files/kinderrechtenverdrag_nederlandse_vertaling.pdf.

Verplancke, J., Vanblue, C. & Bocklandt, P. (2023, 27 april). Het inzetten van digitale tools in de jeugdhulp. *Agora*. <https://www.agorawebzine.be/artikels/het-inzetten-van-digitale-tools-in-de-jeugdhulp>.

Vlaamse overheid (2004). Decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht (ing. Decr. 15 maart 2019) (DRM). Geraadpleegd via <https://codex.vlaanderen.be/portals/codex/documenten/1013455.html>.

Vlaamse overheid (2019, 15 februari). Decreet betreffende het jeugddelinquentierecht. Geraadpleegd via https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/article_body.pl?language=nl&caller=summary&pub_date=19-04-26&numac=2019011711.

Over KeKi

KeKi is het **Kenniscentrum Kinderrechten**. KeKi streeft ernaar de positie van alle kinderen en jongeren in de samenleving te **erkennen en versterken**. Kinderen en jongeren leven en groeien op in een samenleving die hun **medeburgerschap** erkent, met oog voor de **diversiteit** van elk. Ze zijn volwaardige deelnemers en mogen en kunnen mee vorm geven aan die samenleving. Het respecteren en waarborgen van **kinderrechten** staat hierbij centraal.

De **doelgroep** van KeKi is breed. KeKi inspireert zowel praktijk, beleid als onderzoek om te vertrekken vanuit een kinderrechtenreflex. We willen **praktijkmedewerkers** concrete handelingskaders en instrumenten aanbieden om kinderrechten te realiseren in hun dagelijkse praktijk. We werken samen met **onderzoekers** om hun kennis en inzichten te verspreiden. We inspireren **beleidsmakers** om te vertrekken vanuit de kennis over kinderrechten. **Dialogo** zit in ons DNA.

WWW.KEKI.BE

Vlaamse
overheid